

ÇEVREYE GRAFİK TASARIMCI DOKUNUŞU: SOKAK GRAFİKLERİ

GRAPHIC DESIGNER'S TOUCH TO ENVIRONMENT: STREET GRAPHICS

Öğr. Gör. Müge Burcu CODUR

Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, mugeburcu@gmail.com

Özet

Tüm tasarım disiplinlerinin iç-içe geçtiği, görsel ve sözel işbirliklerinin arttığı ve sadece estetik değil, protest söylemlerin de tasarım dünyasında yer bulduğu bu dönemde, grafik tasarımcı, klasikleşmiş alanlar yerine, yüzey olarak niteleyebildiği tüm alanları kendi oyun sahası haline getirmektedir. Kitlesel iletişimin önemli bir başrol oyuncusu olan grafik tasarım, sahip olduğu bu görsel ifade gücünü, içinde hayat bulduğu dünyanın dengesini ve sağlığını koruyabilmek, güzellikleri ortaya çıkarabilmek adına kullanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Grafik tasarım, sokak grafikleri, kitle iletişimi, protest tasarım.*

Abstract

In this period, where all the design disciplines are meshed, visual and verbal cooperation increases and not only the aesthetic but also the protest rethoric can find a place in the world of design; instead of classical fields, graphic designer, can describe all the fields identified as a surface, his/her's playground. Graphic design, as a great actor of mass communication, uses it's own force of visual expression in order to protect the life and health of the balance of the world and to reveal beauty.

Keywords: *Graphic design, street graphics, mass communication, protest design.*

1. Giriş

İnsan, canlılar arasında bulunduğu çevreyle uyum sağlayamayan; hatta onu deforme etmeye uğratan, tüketen tek canlı türüdür. Mükemmel olarak nitelendirilebilecek bir doğal sistem içinde, tüm canlılar uyum içinde yaşarken, sadece insan o sistemin doğal işleyişine müdahale etmekte ve sistemin aksamasına neden olmaktadır. Yerleştiği çevredeki doğal kaynakların tükenmesine, canlı türlerinin nesillerinin yok olmasına, çevrenin neredeyse geri dönülmez biçimde kirlenmesine neden olduğu gibi; savaşlar ve tüm doğal hayatın sonunu getirebilecek tahrip gücüne sahip bombalarla, canlı türleri ve çevre için başlı başına bir tehdit unsuru olmaktadır.

Bu tehdidin farkında olan ve direnmeye çalışan sivil toplum kuruluşları, aktivistler ve bazı protesto grupları, her dönemde konuya dikkat çeken çalışmalar yapmaya çalışmaktadır. Atom bombasının Japonya'da yarattığı felaket, 80'li yıllarda ozon tabakasının delindiği iddialarının gündeme gelmesi, Çernobil felaketi, nükleer santrallerin ve hidroelektrik santrallerinin yarattığı tehdit, küresel ısınma, petrol atıkları gibi tüm dünyayı ilgilendiren her olay ve olgu karşısında küresel protesto ve direnç hareketleri başlamakta ve bütün bu hareketler 'grafik tasarım' sayesinde kendilerini görsel bir dille ifade edebilmektedir.

2. Bir görsel ifade ve protesto biçimi olarak grafik tasarım

Grafik tasarım, yapısı itibariyle, tüm sözel ifadelerden, yapılan / yapılacak konuşmalardan ve sloganlar içeren konuşmalardan daha etkili olabilir. Sözü insan beyni tarafından anlamlandırılıp, duyguya dönüşmesi, görsel bir imgenin anlamlandırılıp duyguya dönüşmesinden daha uzun sürer. Sözler kelimelerin içeriği ile sınırlıyken, görsel imgeler, alt metinler taşırlar. Örneğin 'korku' kelimesi, içerdiği anlam kadar etki sağlayabilecekken, etkili korku öğeleri içeren bir görsel, kelimedenden çok daha fazlasını başaracak; izleyicinin hem duyularına hem de duygularına hitap ederek, çok daha sarsıcı bir iz bırakacaktır.

Şekil 1: Küresel ısınmaya dikkat çekmek için Dzeri dela Roza tarafından yapılmış tipografik poster çalışması.
Erişim: 23.04.2014 <http://www.flickr.com/photos/dzeri29/8308534479>

Şekil 2: Katya Schloz tarafından küresel ısınmaya dikkat çekmek için yapılmış bir poster çalışması
Erişim: 15.05.2014 <http://www.katjaschloz.de/index.php?when-the-water-rises/>

Şekil 3: Dünya Günü'nde çevre kirliliğine dikkat çekmek için yapılmış poster çalışması
Erişim: 08.09.2014 <http://www.fromupnorth.com/serious-advertising-281/>

Grafik Tasarım, özü itibariyle işlev odaklıdır. Onu, sanat olmaktan kesin olarak ayıran özelliklerinden en önemlisi budur. Her daim ileti verme kaygısı barındırdığı ve bütün düşünsel yapısını da bu amaç üzerine kurduğu için, önemli bir tasarım disiplini ve güçlü bir iletişim aracıdır.

Grafik tasarım, uygulama alanı ne olursa olsun, dinamik bir anlatım gerektirir. Bu dinamizmin itici gücü, iletişimdir. İletişim, grafik tasarımın varolma nedenidir. Grafik tasarımcı sanat yapmayı amaçlamaz ama etkileyici bir iletişim kurabilmek için sanatsal ifade biçimlerinden sürekli olarak yararlanır (Becer, 2002, s:9).

Reklamverenlerin, televizyon ve eğlence dünyasının, grafik tasarımın keyifli taraflarından yararlanması, onun aynı zamanda etkili bir ileti ve protesto aracı olduğu gerçeğini değiştirmez. Grafik tasarım, kendi tarihinin her döneminde toplumsal olaylardan etkilenmiş; kimi zaman bu olaylardan etkilenerek, kimi zaman da onlara yön vererek ilerlemeye devam etmiştir. Bu nedenle de bir görsel ifade biçimi olarak her zaman başrolde-dir. Milton Glaser'a göre, Grafik tasarımın amacı insanları harekete geçirmek ya da onları bilgilendirmektir. Eğer bu rolün bir parçası, iyi niyetli bir sosyal çevre yaratmaksa, çok daha iyi (Aktaran: Twemlow, 2008, s:72).

3. Toplumsal bilinç yaratmada grafik tasarımın gücü

Grafik tasarımcı ise hem mesleki gerekliliklerden hem de yapısı gereği eleştirel olmasından dolayı, elindeki iletişim aracının gücünün farkında olan ve bunu en etkili biçimde kullanabilen kişidir. Bir fotoğrafın ya da illüstrasyonun, binlerce sözcüğe

bedel olması, görsel algımızın, diğer duyularımıza oranla daha gelişkin olmasından kaynaklanır.

İlk bakışta grafik tasarımın elinde bulunan muhalefet araçları kısıtlı gibi görünüyor -rozetler, tişörtler, afişler ve dergiler- ancak tutkuyla üretilmiş, düşünülerek tasarlanmış ve etkili bir şekilde kullanılmışsa, bu küçük elemanlar mütevazı biçimlerinin tahmin ettirdiğinden çok daha fazla insana ulaşabiliyorlar (Tmemlow, 2008, s:46).

Bu nedenle, hem kitlesel hareketlerin yayılmasında, hem de ortaya çıkmasında grafik tasarımcılar önemli roller üstlenmiştir.

Yaşadığımız çevre ve onun bağlı olduğu sistem de tasarımcıların çalışma alanlarıdır. Tasarımcı çözüm odaklı bir varlık olduğundan, daima yaşadığı çevreye ve sisteme duyarlı, özenli davranır. Çevresel farkındalığının yüksek olması, sesinin daha gür çıkmasına neden olmaktadır. İnsani bir etkenden dolayı deforme olmuş bir eşya, yapı ya da bir doğal form, grafik tasarımcının harekete geçmesi için yeterlidir. Özellikle dış mekanda ortaya çıkan bu tepkisel tasarım hareketi, 1900'lü yılların başından beri yayılmaya devam etmektedir. Çok ünlü ve başarılı tasarımcılar, «sokak sanatı» alanında önemli işler ortaya koymuşlardır. Bugün sokak sanatı, toplum tarafından kabul görmüş, önemli koleksiyonerler ve müzeler tarafından takip edilir bir dal haline gelmiştir. 1900'lardan beri 'sokak sanatçıları' olarak tanımlanan kişiler, artık çok daha büyük bir güncel sanat ve görsel kültür hikayesinin majör parçalarıdır. Sokak sanatı, görsel bir dağarcığı sentezleyip, dolaşmasını sağlayarak ve bir üslup oluşturarak, kitle kültüründe farkedilmesini sağlamaktadır (Irvine, 2012, s:235-278).

Sokak sanatı, çoğunlukla protest bir tavrın, grafik tasarım dilinde yorumlanıp aktarılması olarak izlense de son dönemlerde çevre bilincine işaret eden çalışmaların sayısında artış vardır. Mizahın gücünden de yararlanarak ortaya konan işler kolaylıkla farkedilmekte, bu tür projeler sayesinde ortaya konan düşünce geniş kitlelere yayılabilmektedir.

Natalii Rak'a ait olan aşağıdaki çalışmada (Şekil 4), beton bloklar arasında sıkışıp kalmış gibi görülen bir ağacın arkasında kalan bina duvarı değerlendirilmiştir. Tasarımcının ortaya koyduğu illüstrasyon tamamen ağaçların korunması fikrine vurgu yapar niteliktedir.

Şekil 4: Natalii Rak'a ait bir çalışma. Erişim: 02.03.2014 www.streetartutopia.com

Aynı şekilde tasarımcı David Zinn'e ait olan aşağıdaki çalışmada (Şekil 5), çevre temizliği olgusuna mizahi bir dille vurgu yapılmıştır. Çevresini temiz tutmak konusunda özensiz davrandığına vurgu yapılan insan yerine, dünya dışı bir varlığın bu işi üstlenmesi fikri esprili bir dille ortaya konmuştur.

Şekil 5: David Zinn'e ait bir sokak grafiği Erişim: 25.10.2014 www.zinnart.com

Công Thành'a ait olan çalışmada ise (Şekil 6) insan-çevre etkileşimine vurgu yapılmıştır. İkisinin ayrılmaz bir bütün olarak, uyum içinde hareket etmesi gerektiği ve varlıklarının iç-içe geçtiği görüşü ortaya konmuştur.

Şekil 6: C ng Th nh'a ait bir  alışma. Erişim: 30.10.2013 <http://www.boredpanda.com/street-art-interacting-with-nature/>

Çevresel duyarlılığı arttırmaya yönelik olarak hazırlanan ve kimi zamanda mizahla karşık eleştirel bir yaklaşımla ortaya konan işlerin yanında, deforme olmuş yüzeyleri estetik bir bakış açısıyla kapatarak, o alana bambaşka bir görünüş ve anlam kazandıran çalışmalar da vardır. Paige Smith (Şekil 7), Nuxuno Xan (Şekil 8) ve Bart Smeets'in (Şekil 9)  alışmaları bu bakış açısına birer örnektir.

Şekil 7: Paige Smith tarafından deforme olmuş duvara uygulanmış  alışma. Erişim: 18.09.2014 <http://inhabitat.com/paige-smith-paper-geodes-add-sparkle-to-nondescript-los-angeles-buildings/>

Şekil 8: Nuxuno Xan'a ait bir çalışma Erişim: 18.09.2014
<http://news.distractify.com/dannygallagher/awesome-street-art/>

Şekil 9: Bart Smeets'e ait Almanya - Köln'den bir çalışma. Erişim: 18.09.2014 <http://news.distractify.com/dannygallagher/awesome-street-art/>

Örnek verilen bu çalışmalarda tasarımcılar, çalışma alanı olarak, fiziksel olarak bir işlevi olmasına rağmen, görsel olarak anlamsız olan yüzeyleri çalışma alanı olarak seçmişler ve çalışmalarlarıyla bu alanlara anlam kazandırmışlardır.

4. Sonuç

Grafik tasarım yaşadığımız ‘an’ı şekillendirmekte, bakış açımızı değiştirmekte; çevremizle bütünleşebilmemizi, ayak uydurmamızı sağlamaktadır. Doğanın bir parçası olarak yaşama adım attığımız bu gezegende, onun uyumlu bir parçası olarak yaşamaya devam edebilmemizin yolunu göstermektedir.

Grafik tasarım, teknolojik gelişmeler sayesinde kendisine ortam olarak sunulan birçok malzemenin ve alanın yanı sıra, insan yaşamının parçası haline gelmiş yüzeyleri ve alanları da ortam olarak kullanabilmektedir. Bu alanlara uygulanan çalışmalar, söze gerek bırakmayan direkt ve naif bir iletişimi sağlamaktadır. Yaşamın ve alanın bir parçası haline gelen ve tamamen doğal biçimde gelişen bu iletişim modeli, grafik tasarımın görsel gücünün ispatı gibidir.

KAYNAKÇA

BECER, E. (2002). İletişim ve grafik tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

IRVINE, M. (2012). The Work on the Street: Street Art and Visual Culture. *The Handbook of Visual Culture*, s: 235-278. Erişim: 24.10.2014

<http://faculty.georgetown.edu/irvinem/articles/Irvine-WorkontheStreet-1.pdf>

TWEMLOW, A. (2008). *Grafik Tasarım ne içindir?* (D. Özgen Çev.) İstanbul: YEM Yayın.

Yardımcı Kaynakça

ARNHEIM, R. (2007). *Görsel Düşünme* (R. Ögdül Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

FISKE, J. (2003). İletişim çalışmalarına giriş (S. İrvan Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

TEKER, U. (2009). *Grafik Tasarım ve Reklam*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.

UÇAR, T.F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.